

מחנכים לקדושה – שיעור ראשון

היחס לפגם הברית במקורות

ערב טוב לכולם!

הנושא שלנו הוא קדושת הברית. בנושא הזה ישנם כמה וכמה גישות, ואנחנו ננסה להגיד את הגישה שעוצבה על ידינו מתוך הלימוד בספרי חב"ד.

מדברים על זה בכלל?

נתחיל מהדבר הידוע, שבחב"ד לא מדברים על הנושא הזה בכלל. יותר מזה, מספרים ששאלו פעם את אחד המשפיעים למה לא מדברים על כך בחב"ד, והוא ענה שגם על זה לא מדברים...

האמת, שעל אף שבאופן פשוט נראה שהגישה בחב"ד היא לא לדבר על הנושא, בפועל זה לא מדויק. כבר בשנת תשי"ד הרבי כתב מכתב ברכה למישהו שכתב ספר בעניין הזה, והוא כותב לו שהסיבה שבדורות הקודמים לא היו מדברים על קדושת הברית היא משום שעצם העיסוק והדיבור סביב הנושא מכניס את האדם למקומות לא טובים ולמחשבות לא טובות; אבל בדורנו, שהדור כל כך פרוץ, ומתעסקים ממילא בנושאים הללו ברבים בצורה מקולקלת, לכן עדיף שיתעסקו עם זה וידברו על הנושא מאשר שיימנעו מכך.

עוד כותב הרבי באותו מכתב, שכיום ישנם מטפלים רבים בעלי תפיסה מתירנית שמה שאצלנו איסור גמור הופך אצלם לעצה טובה, וכיוון שזה נשאר בלא מענה חייבים לדבר על זה ולפרסם את חומרת העניין.

אז הרבי פתח לנו פתח חדש לגבי הגישה של חב"ד לנושא, וקבע שהיום צריך לדבר על קדושת הברית. ואם בשנת תשי"ד היה צריך לדבר כיוון שהדור היה פרוץ, אז היום עם כל המידע שיכול לזרום לאדם מכל הכיוונים וודאי שחייבים לדבר על זה.

מהפכה חיובית בדורנו

נגיד נקודה מסוימת על כל המידע שזורם לנו באוויר היום. מצד אחד נראה שהמצב שלנו הרבה יותר חמור משל הדורות הקודמים, כי מה שהיום זמין לבן אדם בגיל מאוד צעיר לא היה זמין לאנשים אף פעם בצורה כזו, ומהבחינה הזו המצב שלנו היום הרבה יותר קשה.

היום לא צריך להתאמץ בכלל כדי לחטוא; להיפך, צריך מאוד להתאמץ בשביל לא להגיע למקומות הבעייתיים כל כך שקיימים. לעומת זאת בדורות הקודמים האדם היה צריך לצאת הרבה מעצמו בשביל להגיע למקומות שכיום הוא נחשף אליהם ברגע.

אז זה נכון שמהבחינה הזו המצב היום יותר קשה, אבל יש גם צד שני למטבע. ניתן להבחין שדווקא זה שהמצב כל-פרוץ וכל-כך זמין זה יצר בעצם איזושהי מהפכה חיובית לכל היחס לעניין הזה¹.

בדורות קודמים, המחשבה הרווחת של האדם הייתה שמילוי התאוות שלו זה מה שייתן לו אושר בחיים, וזה מה שיגרום לו שמחה וחיים טובים; הדמיונות הללו היו מאוד חזקים, והם נבעו מזה שהתאוות לא היו זמינות.

אבל היום המציאות היא שזה כל כך זמין, וכל כך מהר הדמיון מתממש ומתפוגג, ובסוף הופך להיות מאוס. בעצם התהפכה בעולם התחושה וההבנה ביחס לתאוות הללו.

מה הכוונה שהיא התהפכה? שפעם המציאות הייתה שאדם שמנסה להיות עם קבלת עול מצוות, בדגש על שמירה חזקה בעניינים האלו – היה מתלווה לכך "כיווץ" בנפש, ואילו מי שפרק עול הוא היה בבחינת "אתהלכה ברחבה" – הכל טוב לו, פשוט לו, הוא עושה מה שהוא רוצה, בשרירות ליבו הולך ומרגיש טוב עם עצמו.

אך היום באווירה הכללית והציבורית החברתית המצב בדיוק הפוך. כל מי שחשוף לתאוות מרגיש שהתאוות הם מצוקה ונטל על החיים, והן מייצרות קושי של התמודדות. ומי שמצליח להתנזר מזה ולהיות רחוק מזה כך שזה לא יטריד אותו – הוא נמצא במצב הרבה יותר טוב, הרבה יותר משובח, וממילא החיים שלו הרבה יותר מאושרים והוא פחות מכווץ. הוא פחות מרגיש מכור למשהו. גם באמירה הציבורית זה ככה: איפה שפעם היה האושר היום התחושה היא של התמכרות שהאדם לא יודע איך להיחלץ ממנה, ואיפה שפעם הייתה תחושה של כיווץ היום יש תחושה של נינוחות.

בלי פחד!

למה אני אומר את כל זה? ראינו קודם מהרבי שבדור שלנו יש צורך לדבר על זה. אז חוץ מהסיבה הפשוטה לדבריו שמכיוון שמדברים על זה הרבה בצורה המקולקלת ממילא אנחנו צריכים לדבר גם בצורה המתוקנת, יש פה גם מימד נוסף.

יש משהו שכשמדברים על זה היום בלי פחד זה מייצר את התחושה שאני ברחבות. אני יכול לדבר על זה, אני יכול להתייחס לזה בנחת. אני לא מכווץ. אני לא חי בפחד ובתחושה שמשהו רודף אחריי. דווקא התאוות הן אלו שמסתובבות ומשתוללות בחוץ והאדם כל הזמן נתקף על ידם.

¹ אני לא בא לתת איזשהו לימוד זכות על החזקת מכשירים בעייתיים, אדרבא, צריך כמה שיותר להתנזר מהמכשירים הללו, אבל התוצאה בפועל היא שהמציאות הזו שהאדם יכול להיחשף כל כך מהר היא גם הופכת את המלאכה שלנו לקלה יותר מבחינה מסוימת.

לכן יש עוד משמעות לכך שמדברים על זה, כי הדיבור הזה מוסיף הרבה מאוד לנינוחות ולתחושת השלמות של האדם. על ידו הוא מרגיש שהכל בסדר, הוא נמצא במקום הנכון והטוב שיודע איך להתייחס לדברים בצורה היותר שלמה ומתוקנת.

כיוון שהייעוד של הדיבור בנושא הוא דווקא לתת לאדם איזשהו מקום נינוח, לכן צריך לדבר על הדברים בצורה העמוקה ביותר כך שהדברים יבטאו את מה שבאמת הנפש מחפשת. ואם לא מדברים על זה מספיק עמוק, ומבררים מה המניעים הכי פנימיים שיש לנו בתחום הזה, לא מייצרים מספיק נינוחות אצל האדם.

כשאני מדבר על הנינוחות הזו אני לא מדבר רק כלפי הבחורים שמתמודדים, אלא גם כלפי אנשים מבוגרים שצריכים לתת הדרכות וייעוץ לבחורים. הרבה פעמים אדם שבא לדבר על זה מרגיש מכווץ כי לא בהירה לו הסוגיה, והוא מאוד מבוהל. לכן הדיבור על כך בצורה נינוחה הוא מאוד חשוב. כאשר מדברים עם הבחור בצורה שמיישבת אצלו את הדברים בשכל ובנפש, ממילא הוא לא נבהל כשהוא בא לדבר, וגם המבוגר לא "נבהל להשיב".

להתחיל מלמעלה

כדי לדבר על הסוגיה אני רוצה להתחיל מלמעלה, שנלמד ביחד איך התורה מתייחסת לזה דרך דברי אדמו"ר הזקן. המקור שאנחנו נתחיל ללמוד אותו הוא מספר התניא, פרק ז בליקוטי אמרים. אני קורא מבפנים כי אני רוצה שזה יהיה מיושב, שהדברים לא יהיו באוויר אלא מבוססים ונבין היטב מה היחס של התורה לכל העניין הזה.

מה זה קליפה

אדמו"ר הזקן כותב כך:

אך מי שהוא בְּזוּלָלִי בְּשׂוֹר וְסוּבָאֵי יֵין לְמֵלֵאת תְּאֵוֹת גּוֹפוֹ וְנִפְשׁוֹ הַבְּהֵמִית [יש פה בן אדם שהבעיה שלו היא שהמטרה של מה שהוא עושה היא למלא את התאוה שלו], שְׁהוּא בְּחִינַת יְסוּד הַמַּיִם מְאֻרָבֵעַ יְסוּדוֹת הַרְעִים שְׂבֵה שְׂמֻמָּנוּ מִדַּת הַתְּאֻוָה, [בתוך האדם יש כמה יסודות, והתאוה היא מיסוד המים].

הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה יוֹרֵד חַיּוֹת הַבְּשָׂר וְהַיֵּין שְׂבֻקָּבוּ וְנִכְלָל לְפִי שְׂעָה בְּרַע גְּמוּר שְׂבֻשְׁלֵשׁ קְלִפּוֹת הַטְּמָאוֹת, [כלומר, הדבר הזה הוא לא נקרא רע גמור כי הוא לא איסור כמו שהוא יסביר עוד מעט באריכות יותר, אבל ברגע שאני הכנסתי את עצמי לתוך התאוה ואני שקוע בתאוה, החיות שאני מקבל מהבשר ומהיין ומכל מה שמספק לי את התאוה – היא נכללת לפי שעה ברע גמור שבשלוש קליפות הטמאות.

ישנם שלוש קליפות טמאות, שהם רע גמור. מה הכוונה שהם רע גמור? שהאדם בעצם נתון לגמרי בתוך עצמו ולא נכלל בתוך הקדושה.

מה זה קליפה? נביא לזה דוגמא פשוטה, היא מאוד תעזור לנו: כשהאדם אוכל קליפות הם לא מתעכלות בתוכו, והם גם לא הופכות להיות חלק מהפרי. הם החלק שנשאר בחוץ. כשהאדם אוכל את הפרי הוא מתעכל בתוכו ונהיה חלק ממנו.

ניקח לדוגמא את הבננה. בבננה אנחנו רואים שיש לה קליפה עבה בהתחלה, אבל בשלבים מתקדמים של בשלות וכשחלק מהקליפה נכלל בתוך הפרי הקליפה נהיית דקה יותר, שחורה יותר, ונכנס ממנה מתיקות לפרי. אבל מה שנשאר בכל זאת בחוץ והוא עדיין קליפה זה מכיוון שהוא לא יכול להיות בטל ולהיות חלק מהחיות של האדם וחלק מהחיות של הפרי שממנה האדם יכול להתקיים וליהנות.

אותו דבר כלפי הקדושה, יש מה שיכול להיכלל בקשר עם ה' – וזה נקרא פרי. כלומר, כשהצדיק עושה מעשים טובים, אז "פרי מעלליהם יאכלו", הם נכללים בתוך מה שה' עושה, בתוך המציאות של ה'. ואילו כשהאדם עושה עבירה, היא מחוץ לתחום של הקדושה והן לא נכללות בתוך הקדושה, בתוך האלוקות. איפה שה' נוכח – זה לא נמצא, זה מחוץ לתחום. אז כשהאדם מקיים מצווה הוא נכלל בתחום הקדושה. לעומת זאת כשהאדם אוכל והוא שקוע בתאוה אז לפי שעה הוא נמצא בתוך הג' קליפות הטמאות, לפי שעה הוא נתון מחוץ לקדושה. והחיות שמחייה אותו ומענגת אותו נמצאת מחוץ לקדושה.]

ממשיך אדמו"ר הזקן: **וְגוֹפוֹ נַעֲשֶׂה לְהֵן לְבוֹשׁ וּמְרַכְּבָה לְפִי שְׂעָה**, [האדם בעצם נותן מקום לקליפות הטמאות להופיע ולהתבסס בתוך המציאות]. **עַד אֲשֶׁר יָשׁוּב הָאָדָם וַיִּחְזֹר לְעִבּוֹדַת ה' וּלְתוֹרָתוֹ**. [עד שהאדם שב לעבודת ה' ולתורתו החיות שהייתה במה שהוא התאוה אליו נמצאת בג' קליפות הטמאות, אבל כשהוא חוזר לעבודת ה' היא עולה משם.]

פִּי לְפִי שְׂהִיָּה בְּשֵׁר הָתֵר וַיִּינן פֶּשֶׁר, לְכֹף יְכוּלִים לְחַזֵּר וּלְעֲלוֹת עִמּוֹ בְּשׁוּבוֹ לְעִבּוֹדַת ה', שְׂהִיָּה לְשׁוֹן הָתֵר וּמִתֵּר, כְּלוֹמֵר שְׂאִינוֹ קָשׁוּר וְאִסּוּר בִּידֵי הַחִיצוֹנִים שְׁלֵא יוּכַל לְחַזֵּר וּלְעֲלוֹת לָהּ.

[כלומר עכשיו הוא מסביר איך זה עולה. אם אחרי שהאדם אכל את התאוה הוא החליט להתפלל או ללמוד תורה, הוא לוקח את החיות שהייתה עד עכשיו בגדר תאוה והופך אותה לחיות שמגויסת לקדושה ובכך הוא מעלה את זה.

והסיבה שהוא יכול להעלות את זה היא כי הדברים אליהם התאוה היו דברים של היתר. אבל אם הוא היה אוכל דברים של איסור הוא לא היה יכול להעלות את זה, כי זה נקרא אסור וקשור בידי החיצונים, ונמצא שהוא קשור למטה.]

שלוש קליפות הטמאות

מה שאין בן במאכלות אסורות וביאות אסורות, שהן משלש קלפות הטמאות לגמרי, הם אסורים וקשורים בידי החיצונים לעולם, ואין עולין משם עד פי יבא יום ויבלע המות לנצח, כמו שכתוב: "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ".

[אם מישהו אכל איסור הוא לא יכול להעלות את זה, כי חלק מהאדם קשור ללמטה, עד כי יבוא יומם ויבולע המות לנצח.]

או עד שיעשה תשובה גדולה כל כך שזדונות נעשו לו פזיות ממש, שהיא תשובה מאהבה מעמקא דלבא באהבה רבה וחסד ונפש שוקקה לדבקה בו תפירה, וצמאה נפשו לה בארץ עיפה וציה, להיות כי עד הנה היתה נפשו בארץ ציה וצלמות, היא הסטרא אחרא, ורחוקה מאור פני ה' בתכלית. ולזאת צמאה נפשו ביתר עז מצמאון נפשות הצדיקים, כמאמרם ו"ל: במקום שבעלי תשובה עומדים כו'. ועל תשובה מאהבה רבה זו אמרו שזדונות נעשו לו פזיות, הואיל ועל ידי זה בא לאהבה רבה זו.

[אדמו"ר הזקן אומר פה, שכשהאדם עבר איסור, אז או שמחכים עד שיבולע המוות לנצח או שיעשה תשובה גדולה כל כך עד שזדונות יהיו לו כזכויות. אם החרטה שלו כל כך חזקה, עד שזה שה' אומר לו שעד תחיית המתים הוא יהיה קשור ללמטה זה גורם לו כזה כאב וכזה קושי שצמאה נפשו ביתר עוז מצמאון נפשות הצדיקים – אז הוא באמת עולה למעלה.

כשאני עברתי כזה איסור ה' אומר: "תשמע, זה קשור עד שיבולע המוות לנצח". הכאב שיש לי מלשמוע את זה הוא רצון כזה עמוק וחזק, הוא חידוש שנגרם דווקא בגלל הזדונות. מכיוון שהזדונות הם אלו שגרמו לו והם אלו שיצרו בתוכו את הצימאון הגדול להתקרב לה', לכן יש פה מקום שבעלי תשובה עומדים וזה הופך את הזדון לזכות.]

אבל תשובה שלא מאהבה זו, אף שהיא תשובה נכונה וה' יסלח לו, מפל מקום לא נעשו לו פזיות, ואין עולים מהקלפה לגמרי עד עת קץ שיבלע המות לנצח.

אז בעצם ממה שלמדנו עולה שיש חלוקה: יש לנו תאוות היתר, שבהם כשהאדם שב לעבודת ה' החיות עולה משם מיד; ויש לנו מציאות שהאדם עבר עבירה, ואז זה שהוא שב לעבודת ה' זה לא פוטר את הבעיה, ואפילו אם הוא עושה תשובה פשוטה והוא גם מתחרט על זה ומחליט שעכשיו הוא יעבוד את ה' עדיין החיות נשארת למטה.

שוב, אם אכלתי מאכל היתר ולא עשיתי תשובה אבל החלטתי 'יאללה עכשיו אני הולך לעבוד את ה' – זה מעלה את זה. אבל אם אכלתי איסור זה לא מעלה את זה. ואפילו אם עשיתי תשובה

פשוטה, עדיין זה לא מעלה את זה. ה' אמנם סולח, אבל כדי שזה יעלה לגמרי צריך לעשות תשובה מאהבה שתהיה נפשו צמאה, הוא צריך שתכאב לו העובדה שה' לא רוצה את הקשר איתו ואז הוא יעלה.

משהו באמצע

פה מחדש לנו אדמו"ר הזקן חידוש מעניין ואומר ככה:

אף החיות שבטפות זרע שיצאו ממנו לבטלה, אף שירדה ונכללה בשלש קלפות הטמאות, [כאן הוא מדבר על משהו שקורה בעצם גם בתאוות היתר, שלפי שעה הן נכללות בג' קליפות הטמאות. כך הוא הסביר גם לגבי תאוות היתר. אבל עכשיו הוא כותב שזה שונה]: הרי זו עולה משם [איך היא עולה? פה זה משהו באמצע. נשים לב למה שהוא כותב]:

בתשובה נכונה ובכונה עצומה בקריאת שמע שצל המטה, פנודע מהאר"י ז"ל. [כלומר, לא צריכים שתהיה תשובה מאהבה שהופכת את הזדונות לזכויות כמו באיסורים גמורים, וגם לא מספיק שאני יחזור לעבודת ה' ולתורתו כמו בתאוות היתר, אלא משהו באמצע גורם להעלות את זה. משהו שנמצא בין תאוות היתר לתאוות איסור.

מאיפה אדמו"ר הזקן לוקח את זה? יש מקום שבו האר"י כותב שהעוון הזה הוא מקליפת נוגה. מכך אדמו"ר הזקן למד שכמו שקליפת נוגה היא ממוצע בין הקליפות הטמאות לקדושה, כך גם דומה לזה בפגם הברית. פה אתה לא צריך לעשות תשובה מאהבה כדי להעלות את זה אבל אתה כן צריך לעשות תשובה נכונה.]

אדמו"ר הזקן ממש"ך: ומרמז בגמרא, "כל הקורא קריאת שמע על מטתו כאלו אוהז תרב של שתי פיות" כו', להרג גופות החיצונים שנעשו לבוש לחיות שבטפות, ועולה החיות מהם, פידוע ליודעי ח"ן.

עכשיו אומר אדמו"ר הזקן משהו עוד יותר מופלא: ולכן לא הזכר עון זרע לבטלה בתורה בכלל ביאות אסורות, [זה בכלל לא הוזכר בביאות אסורות כי לא צריך תשובה מאהבה כדי לתקן את זה, אלא מספיקה תשובה נכונה.]

אמנם עכשיו הוא מייד מסייג את זה ואומר משהו מאוד חשוב כדי שנבין:

אף שתמור מהן [מפתיע מאוד, מצד אחד הוא אומר שזה ממוצע. ומצד שני הוא אומר שהוא חמור מהן] ונדול עונו בכחנית הגדלות ורבויה הטמאה והקלפות, שמוליד ומרבה במאד מאד בהוצאת זרע לבטלה יותר מביאות אסורות. [אז יש פה משהו שאנחנו צריכים להבין אותו היטב. מצד אחד הוא אומר שזה יותר קל מדברים שהם איסור, ובכל זאת הוא אומר שיש צד שזה יותר חמור מדברים שהם איסור גמור.]

רק שִׁבְיָאוֹת אֲסוּרוֹת מוֹסִיף פֶּתַח וְחַיִּית בְּקִלְפָּה טְמֵאָה בְּיֹתֵר, עַד שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם הַחַיִּית בְּתִשׁוּבָה, [הכוונה בתשובה רגילה], אֲלָא אִם בְּן יַעֲשֶׂה תִּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה רַבָּה כָּל כֶּף עַד שְׁזָדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ כְּזָכוֹת.

תשובה קלה ועוון חמור

טוב, אז אנחנו צריכים להבין מה אדמו"ר הזקן בא ללמד אותנו. ובמיוחד צריך להבין מה זה קשור לקליפת נוגה, מה העניין בעצם בזה שאני אומר שהעוון הזה קשור לקליפת נוגה.

כדי להבין את זה, אנחנו צריכים לשים לב שהאדמו"ר הזקן מדייק שהצד שבו העוון הזה פחות חמור מג' קליפות הוא מבחינת התשובה מזה. כלומר, כשהוא רוצה להסביר לנו למה זה פחות בעייתי מג' קליפות הטמאות הוא אומר שתשובה קלה יכולה להעלות את זה, תשובה נכונה. לעומת זאת כשהוא רוצה להסביר שזה חמור יותר הוא לא מדבר על התשובה אלא הוא אומר ש'גדול עווננו מבחינת הגדלות וריבוי הטומאה והקליפות'.

כלומר, מצד אחד אם אני מתייחס לגדול העבירה וריבוי העבירה אני יגיד שזה יותר חמור מג' קליפות הטמאות ומאיסורים רגילים; אבל מצד היכולת לשוב בתשובה זה דווקא יותר קל.

סתירה מאיגרת התשובה

האמירה שהתשובה על עוון זה קלה יותר היא גם דבר מאוד מפתיע. למה הוא מפתיע? כי אדמו"ר הזקן כותב בעצמו באיגרת התשובה בפרק ד' משהו שהוא לכאורה הפוך מזה. כתוב שם:

מה שִׁכְתוּב בַּזֵּהר הַקָּדוֹשׁ בְּקִצַּת מְקוֹמוֹת שְׂאִין תִּשׁוּבָה מוֹעֵלֶת לְפִנְיָם בְּרִיתוֹ וּמוֹצִיא זֶרַע לְבִטְלָה... וּפְרָשׁ בְּרֵאשִׁית חֲכָמָה, שְׁפָנַת הַזֵּהר שְׂאִין מוֹעֵלֶת תִּשׁוּבָה תִּתְאַה, כִּי אִם תִּשׁוּבָה עִילָאָה.

פה אנחנו רואים לכאורה שגם בעניין התשובה זה חמור מאוד. בדרך כלל תשובה תתאה מועלת לשאר האיסורים, ופה תשובה תתאה לא מועלת וצריך דווקא תשובה עילאה. אז מה שאמרנו קודם שמצד ריבוי העוונות זה יותר חמור ומצד התשובה זה יותר קל לא מסתדר עם מה שהאדמו"ר הזקן מביא באיגרת התשובה מהראשית חכמה.

מה אנחנו צריכים להבין?

אז עלינו להבין את המושגים 'תשובה מאהבה' לעומת 'תשובה נכונה'. וכן לברר את פשר העניין שבאיסורים רגילים אני צריך תשובה מאהבה, ולפגם הברית תשובה נכונה מספיקה. כל זה יחד עם זה שבאיגרת התשובה כתוב ש'תשובה תתאה' מועילה לשאר איסורים ולפגם הברית מועילה דווקא 'תשובה עילאה'.

כמו שאמרתי בהתחלה זה חשוב להבין טוב מה אדמו"ר הזקן אומר פה כדי שתהיה לנו הסתכלות בהירה מה הבעיה בכלל, עם מה אנו מתמודדים, מה התורה באה להגיד כשהיא אומרת לנו שזה אסור, למה היא מתכוונת כשהיא אומרת לנו לשוב בתשובה על זה.

נוקי הממוצע

יש עוד דבר שכתוב שהוא קשור לקליפת נוגה, ובכל זאת אדמו"ר הזקן כותב שחכמי האמת מתייחסים אליו בצורה חמורה ביותר, וזו מידת העצבות. למה זה כל כך חמור? במקום אחר בתניא הוא מסביר שלג' קליפות הטמאות אין חיות מצד עצמם, ומה שמחייה אותם זה קליפת נוגה.

ממילא יש משהו דווקא בממוצע שהוא גורם את הנזקים הכי חמורים. מצד עצמו הוא אמנם פחות חמור, אבל הוא גורם את הנזקים הכי חמורים. למה? כי הוא זה שמאפשר אותם. אם ניקח את הדוגמא של העצבות, כשאדם הוא בעצבות – אין לו כח לכלום, הוא כועס על הקדוש ברוך הוא ועל כל העולם, ואין לו כוח לקיים מצוות. אז אמנם היא לא עבירה אבל היא שורש לכל העבירות. אז יש לה צד שהוא יותר קל ויש לה צד שהיא יותר חמורה.

גם על העוון עליו אנו מדברים אמרו חכמי האמת שזה קליפת נוגה אבל חמור מאוד מאוד. במידה רבה גם הפגם שלנו קשור מאוד לעצבות, הוא גורם הרבה לריקנות ועצבות ושממון בנפש.

אוירה בעייתית

מה אדמו"ר הזקן רוצה להסביר פה? בכל עבירה אחרת שהאדם עובר הוא בעצם עושה ומממש משהו שהקב"ה לא רוצה שהוא יעשה. אבל אצלנו, אומר אדמו"ר הזקן, הבעיה היא לא שיש פה מימוש אלא שאין שום מימוש. זו בעצם הבעיה.

מה הכוונה שאין מימוש? האדם היה יכול לעשות את אותו מעשה בהיתר ובמצווה, ופה הבעיה היא שהוא לא מממש את זה כמו שצריך. אפשר לומר שבעצם חסר במימוש המותר יותר משיש פה בעיה בעצם הדבר.

אז אמנם אדמו"ר הזקן אחר כך מסייג את זה ואומר שהמעשה הזה מרבה מאוד מאוד את הקליפות. אז צריך להסביר, מה הכוונה שזה מרבה?

ניתן לזה דוגמא נפשית: כמו אדם שהוא נכנס למקום שיש בו אוירה מאוד בעייתית, עד שמאוד קשה לו לצייר שהוא יוכל לצאת ממנה. יש פה ריבוי כל כך גדול של אוירה הרסנית עד שהוא טובע בלהיות שקוע למטה. זה מה שקורה בעוון הזה. כלומר, הריבוי של הקליפות משמעותו

שזה כאילו מכסה את האדם, וזה מכסה אותו כל כך הרבה שהוא לא רואה איך אפשר לצאת מזה.

אמנם, אם הוא באמת יחליט לצאת מזה אז הוא יוצא מזה בקלות, זה נקרא 'תשובה נכונה'. אבל להגיע להחלטה לצאת מזה זה מאוד מאוד קשה. מה הכוונה שזה קשה? שזה נדמה לו שאי אפשר לצאת מזה, העבירה תופסת אותו מאוד מאוד חזק.

למרות שהיא לא קושרת אותו למטה כמו בשאר האיסורים, היא גורמת לו שיהיה לו קשה להאמין שהוא יכול לצאת מזה. יש בן אדם שהוא קשור – גם אם הוא ינסה לצאת הוא לא יצליח. ויש בן אדם ששורה עליו כל כך הרבה אווירה קשה שהוא לא מעלה בדעתו שהוא יכול לצאת מזה ברגע אחד.

בתשובה מאהבה על עבירות של שאר איסורים אדמו"ר הזקן אומר שהאדם צריך להרגיש צימאון עצום. הוא צריך להרגיש כמה מר לו בעבירה, ואיך מה שהקב"ה אומר לו "אתה לא יכול לצאת עד עת קץ" מצער אותו, וממילא ככל שיש לו יותר צער מזה ככה העבירות שלו נהפכות יותר לזכויות, כי העבירה גרמה לו לגעגוע עמוק.

אבל אצלנו זה הפוך, לא אומרים לך להצטער, אלא לצאת מזה. רק שזה יותר קשה...

תשובה תתאה לא מועילה

אחרי שהסברנו את זה אני רוצה לחזור למה שכתוב בפרק ד' על תשובה תתאה ותשובה עילאה לגבי הפגם הזה לעומת שאר העבירות.

מה זה 'תשובה תתאה' ומה היא 'תשובה עילאה'? תשובה תתאה היא בעצם העיסוק בחרטה על העבירה שעשיתי. תשובה עילאה היא העמקה בזה שאני אומר ומתכוון שהכל אלקות. אם אני יגיד תשובה תתאה זה בעצם שהאדם רוצה לשוב אל שורשו. תשובה עילאה זה להשיב הכל אל הקב"ה.

כשאני רוצה להשיב אפילו את התשובה שלי, להגיד שזה באמת לא האדם, זה לא מכוחו, הקב"ה נתן לו את הכוח, והוא משיב את הכל אל ה', זו תשובה עילאה.

עכשיו אנחנו יכולים יותר להבין למה צריך כאן כוונה עצומה בקריאת שמע. כשהאדם קורא קריאת שמע הוא בעצם רוצה להשיב את הכל אל ה'. בכל העבירות האדם יכול לעשות תשובה תתאה, וזה טוב שיעשה זאת, שיתחרט הרבה על מה שעשה. אבל בפגם הזה תשובה תתאה לא רק שהיא לא מועילה אלא באופנים נוספים היא יכולה מאוד להזיק. כי התשובה תתאה במקרה שלנו היא בעצם להגיד שאני לא יוצא מהחטא.

בכל העבירות האחרות תשובה תתאה גורמת לכך שאני יוצא מהחטא. אבל פה אם אני מצטער אני לא יוצא מהחטא, כי אני בעצם אומר שאני מסכן בזה שאני מתחרט ואני נכנס לעצבות על החטא שעשיתי ואני בעצם שוקע בתוך הרחמים העצמיים ובוזה שאני מסכן.

משל למה הדבר דומה? לאדם שנמצא באיזה חברה וכל הזמן שואל אנשים אם הוא מפריע להם. אז הם אומרים לו: 'תפסיק להפריע לנו'. והוא מבקש סליחה, 'סליחה ששאלתי אם אני מפריע'. אז הם אומרים: 'הכל בסדר, רק תפסיק כל הזמן לבקש סליחה'. אז הוא מבקש סליחה על שביקש סליחה... הוא בעצם חסר 'טקט', ולא מבין מה החברה רוצה ממנו. הוא לא יצא מהבעיה שלו.

כך גם בחטא הזה, אם הוא מתחרט – הוא נכנס לאותו מקום לא טוב כמו החטא עצמו, ולכן החרטה פה לא מועילה. תשובה תתאה לא מועילה, לא עוזרת. אמנם תשובה נכונה עוזרת, היא אומרת: תצא מזה, תפסיק עם זה, נקודה. זהו.

תשובה עילאה – להתחבר לצחוק של ה'

תשובה תתאה היא בעייתית, כי החרטה הפשוטה שיש בכל עבירה שאני מצטער על מה שעשיתי היא טובה מאוד, אבל פה היא לא טובה כי היא מעמיקה את החטא. כשהאדם שרוי בצער הוא מגדיל את החטא. ממש רואים את זה במוחש: כשאדם נהיה עצוב מזה שהוא נפל הוא נופל שוב. לכן תשובה תתאה לא מועילה. מה מועיל? מועיל תשובה עילאה.

כשאני משיב את הכל אל ה' זה בעצם לחשוב שמבחינת ה' הוא לא מתפעל משום דבר. ניתן דוגמא לזה קצת. בברסלב יש דיבור שרבי נחמן עושה צחוק מכל התאוה הזו של פגם הברית, וככה הוא מתקן אותו. ככה גם הקב"ה: אני באופן פשוט מרגיש שזה משהו רציני, והקב"ה אומר לי: "תפסיק אתה סתם עושה הצגה כאילו אתה מסכן, זה שום דבר, תפסיק עם זה ונגמר הסיפור". כשאני יכול לראות את המקום שה' צוחק על זה, אני עושה תשובה עילאה.